

ŹRÓDŁO PRAWA DO DZIEJÓW ŁAWY GŁÓWNEGO MIASTA GDAŃSKA W XV WIEKU

MARCIN GRULKOWSKI
orcid.org/0000-0002-4905-3133

Instytut Historii
Polskiej Akademii Nauk

Streszczenie: Dla Gdańska XIV–XV w. zachowało się niewiele źródeł, które ukazują sposób działania sądu ławniczego. Szczegółowo sposób działania sądu ławniczego określały ordynacje. Najstarsza ordynacja z ok. połowy XV w. (*Ordinancie der herren scheppen*) regulowała m.in. procedurę wyboru ławników oraz sposób prowadzenia ksiąg miejskich. Artykuł omawia jeszcze jedną ordynację rady i ławy Głównego Miasta Gdańska z 1442 r. w sprawie opłat sądowych oraz postępowania z dokumentami okazywanymi przed sądem ławniczym.

Słowa kluczowe: Główne Miasto Gdańsk, sąd ławniczy, prawo chełmińskie

The source of law to the history of the bench of the Main Town of Gdańsk in the 15th Century

Abstract: There are few sources left showing the operations of the Court of the Bench in Gdańsk in the 14th and 15th Centuries. The way it operated was stipulated by ordinances. The oldest ordinance, from the mid-15th Century (*Ordinancie der herren scheppen*), described how the aldermen were elected and how the city's law books were kept. The paper deals with one more ordinance for the council and aldermen of the Main Town of Gdańsk, of 1442, stipulating court fees and the handling of documents presented to the Court of the Bench.

Key words: Main Town of Gdańsk, town bench, Kulm law

Otto Günther, dyrektor Biblioteki Miejskiej w Gdańsku, w artykule na temat gdańskiego sądownictwa w okresie po 1454 r. stwierdził nie bez racji, że „co dotyczy czasów zakonu krzyżackiego, dostępne nam źródła nie wystarczają, by zagwarantować nam we wszystkich szczegółach jasny i wyraźny obraz na temat ustroju sądów”¹. Zagadnienie funkcjonowania ławy Głównego Miasta Gdańska lub ogólnie gdańskiego sądownictwa budziło zainteresowanie badaczy ustroju Gdańska, lecz środek ciężkości przesunął się w stronę czasów nowożytnych². Siedemnasto- i osiemnastowieczni znawcy ustroju Gdańska snuli jedynie domysły co do początków ławy Głównego i Starego Miasta, zdezaktualizowane na podstawie obecnego stanu badań. Reinhold Curicke ograniczył się do prób ustalenia składu osobowego najważniejszych organów władzy³. Z kolei Gottfried Lengnich wysnuł domysł, powołując się na poglądy gdańskiego syndyka Albrechta Rosenberga, że kolegium ławnicze Starego Miasta powstało wcześniej od ławy głównomiejskiej⁴. Działalność tego organu w okresie krzyżackim stała się przedmiotem studiów jedynie Hansa-Georga Weidemanna i Joachima Zdrenki⁵. Osiągnięciem ostatniego z wymienionych historyków jest przede wszystkim odtworzenie składu osobowego organów władzy w Głównym Mieście Gdańsku, w tym kolegium ławniczego⁶. Jest znamienne, że artykuły w opublikowanych w 2015 r. materiałach

- 1 O. Günther, *Danzigs Gerichtsverfassung zur Zeit der polnischen Oberherrschaft*, [w:] *Aus dem Danziger Rechtsleben. Festgabe zum 30. Deutschen Juristentage vom 12. bis 14. September 1910 in Danzig*, hg. von G. Zander, O. Loening, Danzig 1910, s. 1.
- 2 *Ibidem*, s. 1–13; T. Węsierska-Biernatowa, *Gdański Urząd Wetowy*, „Archeion”, t. 34, 1961, s. 105–122; T. Maciejewski, *Prawo sądowe w ustawodawstwie miasta Gdańska w XVIII wieku*, Wrocław 1984 (Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych. Seria monografii, nr 80); *idem*, *Ostatnia reforma Sądu Wetowego Gdańska z 1761 r.*, [w:] *Miscellanea Iuridico-Historica Gedanensia. Księga pamiątkowa z okazji 35-lecia pracy naukowej prof. Edwina Rozenkranza*, red. R. Skieczkowski, Koszalin 1987, s. 289–311; *idem*, *Ustrój sądów gdańskich (do 1793 roku)*, „Gdańskie Studia Prawnicze” (dalej cyt.: GSP), t. 1, 1997, s. 7–36; *idem*, *Sądy handlowe Gdańska na przestrzeni dziejów (od XV wieku do 1939 roku)*, GSP, t. 21, 2009, s. 365–378; *idem*, *Sądy ławnicze miasta Gdańska na przestrzeni dziejów (XIV w. – 1939)*, GSP, t. 24, 2010, s. 69–79.
- 3 R. Curicke, *Der Stadt Dantzig Historische Beschreibung, worinnen von dero Ursprung, Situation, Regierungs-Art., geführten Kriegen, Religions- und Kirchen-Wesen außführlich gehandelt wird*, Amsterdam–Dantzig 1687, s. 86–108.
- 4 *Des Syndicus der Stadt Danzig Gottfried Lengnich Ius Publicum Civitatis Gedanensis*, hg. von O. Günther, Danzig 1900 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens, Bd. 1), s. 250–251.
- 5 H.-G. Weidemann, *Die Stadtverfassung und -verwaltung Danzigs im letzten Drittel der Ordensherrschaft (1400–1454)*, Rostock 1940, s. 21–22, 25–29; J. Zdrenka, *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342–1525*, Toruń 1992, s. 33–35, 52–55; *idem*, *Początki rady i ławy Głównego Miasta Gdańska na prawie chełmińskim*, [w:] *Gdańsk średniowieczny w świetle najnowszych badań archeologicznych i historycznych*, red. H. Paner, Gdańsk 1998, s. 219–229 (*idem*, *Die Anfänge des Rates und der Schöffenbank der Rechten Stadt Danzig nach kulmischem Rechte*, [w:] *Preußische Landesgeschichte. Festschrift für Bernhart Jähniß zum 60. Geburtstag*, hg. von U. Arnold, M. Glauert, J. Sarnowsky, Marburg 2001 (Einzelschriften der Historischen Kommission für ost- und westpreußische Landesforschung, Bd. 22), s. 253–265).
- 6 *Idem*, *Rats- und Gerichtspatryjat der Rechten Stadt Danzig, T. 1: 1342–1525*, Hamburg 1991 (Sonderschriften des vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreußen e.V., Nr. 63); *idem*, *Urzednicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Spisy*, Gdańsk 2008 (Fontes Commentationesque ad Res Gestas Gedani et

pokonferencyjnych na temat przemian struktur władzy w Gdańsku koncentrowały się tylko wokół różnych przejawów działalności Rady Miejskiej lub Trzeciego Ordynku⁷.

W podstawie prawnej kształtującej działania tego organu w Głównym Mieście Gdańsku można wyróżnić przywilej chełmiński (1233/1251), który stał się wzorcem ustrojowym dla miast lokowanych na prawie chełmińskim, a więc również dla Głównego Miasta. Przywilej ten wprowadził zasadę wyboru sędziego przez społeczność miasta, a także zasadę podziału dochodów z kar sądowych pomiędzy miasto (1/3) a zakon krzyżacki (2/3)⁸. Weidemann i Zdrenka dostrzegają ponadto znaczenie powstałej w 1394 r. kodyfikacji prawa chełmińskiego, zwanej później prawem starochełmińskim (*Der alte Cölmische Recht*)⁹. Księga druga tego zwodu zawierała regulacje sposobu działania sądu ławniczego¹⁰. Normy prawne dotyczące sądownictwa zawierały również przywileje władz krzyżackich. W szczególności sprawy sądownictwa Głównego Miasta Gdańska uściślił przywilej wielkiego mistrza Winricha von Kniprode z 1378 r., w którym powtórzono niektóre regulacje z zaginionego przywileju wydanego w 1342 r. Zawiera on wprost odwołanie do prawa chełmińskiego wraz z zasadą podziału dochodów pomiędzy miejscowe komturstwo (2/3) a miasto i sędziego (1/3). Zakon krzyżacki zastrzegł sobie sądownictwo w stosunku do przestępstw popełnionych na drogach przed bramami miasta oraz sądownictwo na terytorium miasta nad poddanymi zakonu pochodzącymi spoza Gdańska. Ponadto miastu zastrzeżono możliwość apelacji do sądu chełmińskiego¹¹. Szczegółowo sposób działania kolegium ławniczego określały ordy-

Pomeraniae, t. 1); *idem*, *Urzednicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Biogramy*, Gdańsk 2008 (*Fontes Commentationesque ad Res Gestas Gedani et Pomeraniae*, t. 2).

- 7 Przykładowo: S. Kościelak, *Rada Miejska – świecki zwierzchnik luterańskiego Kościoła w nowożytnym Gdańsku. Problem władzy duchownej w Kościele u schyłku średniowiecza i na początku epoki nowożytnej*, [w:] *Rządzący i rządzieni. Władza a społeczeństwo Gdańska od średniowiecza po współczesność*. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Muzeum Historyczne Miasta Gdańska i Stowarzyszenie Rajcy Gdańscy w dniach 24 października 2014 r., 29–30 maja 2015 r., red. S. Bykowska, E. Kizik, P. Paluchowski, Gdańsk 2015 (*Res Gedanenses. Studia i Materiały Muzeum Historycznego Miasta Gdańska*, t. 9), s. 38–66; E. Kizik, *Trzeci Ordynek. Z dziejów gdańskiej opozycji mieszczańskiej od drugiej połowy XVI do schyłku XVIII w.*, [w:] *ibidem*, s. 67–90.
- 8 K. Zielińska-Melkowska, *Przywilej chełmiński 1233 i 1251*, red. Z. Zdrójkowski, przetł. W. Wróblewski, Toruń 1986 (*Teksty Pomników Prawa Chełmińskiego w Przekładach Polskich*, nr 1), s. 36–37 (art. 1).
- 9 H.-G. Weidemann, *op. cit.*, s. 21; J. Zdrenka, *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk...*, s. 33–34.
- 10 *Das Alte Kulmische Recht mit einem Wörterbuche*, hg. von C.K. Leman, Berlin 1838, s. 21–51.
- 11 „Dorumme vorlye wir und gebin der vorgeanten unser stat Danczk inwoneren und eren nochkomelingen allen ewelichen Colmensch recht und gerichte, also swas in der stat und vor der stat uf der burgere vrieheit von gerichte vorbuset wirt, das des czwei teil uns und unserm huse, das dritte teil der stat und dem richter czugehoren sal und gevallen. Doch behalde wir wege und strasen bes an der stat tore unser herschaft czu richten, dor nymant gerichte obir habin sal wen wir und unser brudere. Ouch neme wir us unsir liute uf dem lande wonende, die man umme alle sache vor uns sal beclagen, is en sye denne, das sy in der stat addir der burgere vrieheit mit hanthafter tat von den borgeren werden begriffen, so sullen unsir brudere noch gewonheit und noch rechte des landes obir di selben richten, und was von besserunge dorvan gevullet, des sullen czwei teil unserm huse und das dritte teil der stat und dem richter czu gehoren. [...] Ir gestraften orteil sulden sy holen czuem Colmen”, P. Simson, *Geschichte der Stadt Danzig*, Bd. 4: *Urkunden bis 1626*, Danzig 1918, Nr. 97, s. 54.

nacje. Najstarsza ordynacja z ok. połowy XV w. (*Ordinancie der herren scheppen*) ustalała różnego rodzaju korporacyjne działania ławy w ciągu roku urzędowego: procedurę wyboru ławników, zasady postępowania z księgami ławniczymi, organizowanie i finansowanie uczt ławniczych w wigilię święta Bożego Ciała i św. Jana Chrzciciela, sposób uposażenia ławników, zastępcy sołtysa (*underschulcze*) i pisarza ławy w ciągu roku, a także służby przynależnej sądowi ławniczemu. Ordynacja określała ponadto stawki opłat dla pisarza za działania kancelaryjne¹². Inne rozporządzenia rady dotyczące funkcjonowania administracji miejskiej znajdują się w ogólnej księdze radzieckiej Głównego Miasta Gdańska przechowywanej w Bibliotece Państwowej w Berlinie (*Ms. Boruss. Fol. 265*)¹³.

W zasobie listów i dokumentów Archiwum Miasta Gdańska znajduje się jeszcze jedno źródło normatywne określające zasady działania ławy głównomiejskiej¹⁴. Źródło to składa się z dwóch kart formatu *folio*, z których na jednej (s. 1–2) w formie artykułów spisano przede wszystkim zasady postępowania ławy w związku z dokumentami (*orkunde*) okazywanymi w postępowaniu sądowym. Druga karta zawiera jedynie nagłówki (s. 3–4). Wstęp do ordynacji informuje, że niniejsze przepisy zostały uzgodnione przez radę i ławę miejską w 1442 r. Ordynacja uściśla postępowanie kancelaryjne: obowiązek uiszczenia opłaty kancelaryjnej (*scrivegelt*) za wpis do księgi ławniczej (art. 1–2), obowiązek okazania dokumentów w różnych sprawach, w tym w przypadku zmian własności działek w mieście (art. 5) oraz w przypadku potrzeby wpisania umów dłużnych w księdze ławniczej (art. 6). Prawdopodobnie ustalenie nowych zasad uściślających czynności kancelaryjne pisarza ławniczego było związane z niedawnym założeniem nowej księgi ławniczej. Dotychczasową księgę prowadzoną od 1435 r. wycofano z kancelarii po posiedzeniu sądu w dniu 20 lutego 1442 r., a więc przed kierą tego roku¹⁵.

12 *Scriptores rerum Prussicarum. Die Geschichtsquellen der preussischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft*, Bd. 4, hg. von T. Hirsch, M. Töppen, E. Strehlke, Leipzig 1870, s. 343–346; *Das Danziger Schöffnenbuch*, hg. von M. Töppen, Marienwerder 1878, s. 5–6.

13 Zob. K. Neitmann, *Ein rätselhaftes Danziger Stadtbuch des 15. Jahrhunderts. Textedition mit Bemerkungen zur Entstehungsgeschichte*, „Beiträge zur Geschichte Westpreußens“, Nr. 19, 2004, s. 29–67.

14 Archiwum Państwowe w Gdańsku (dalej cyt.: APG), 300, D/80, 24.

15 „[...] Actum feria tertia post Invocavit [20 II 1442]. Testes Griffenberch, Mangel, Osenbrugge, Nederhoff, Snossel”, APG, 300, 43/1b, s. 360v.

ANEKS ŹRÓDŁOWY:

30 października 1442 r.

Ordynacja rady i ławy Głównego Miasta Gdańska w sprawie opłat sądowych oraz postępowania z dokumentami okazywanymi przed sądem ławniczym.

Oryg.: APG, 300, D/80, 24 (dawniej: LXXX, 20a), pap., dwie luźne karty formatu folio, liczne ślady wilgoci, na s. 2 karta podklejona w górnej części paskiem papierowym, w dolnej części s. 2 współczesna okrągła pieczęć APG.

Uwaga: Tekst źródła wydano przy wykorzystaniu instrukcji wydawniczej A. Wolffa, Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w., „Studia Źródłoznawcze”, t. 1, 1957, s. 155–184.

[s. 1] Im^o) jare Unses Herren veertienhundert und tweundveertich, des dingesdages vor | Omnium Sanctorum [30 X 1442] is van deme rade und scheppen eyngedregen und hebben disse | nagescrevene artikel verramet, also hirnavolget inscrifften^{b)}:

1. ||W||er vor gerichte kummet und wil eyne sake scriven laten, de is schuldich den scheppen er scrivegelt to geven, und wer syn scrivegelt gyfft, de is nicht plichtich orkunde darto to geven van der sake, unde dat scrivegelt sal syn 3½ guden schilling.
2. Item solen de scheppen van eyner scrifft, de se in eren boeck scriven laten, nicht meer dan eyn scrivegelt nemen van allen saken, der personen, syn luttel edder veel.
3. ||O||k solen de scheppen van nymande heysschen nachforderen orkunde, sunder men sal se nemen na des landes rechte mit sulkem onderscheide, wor twe personen clagen vor gerichte: weme eyn hovet ordeill togespraken wert van den scheppen, de is schuldich to geven eyne orkunde, also verne he dat in der scheppen bo^eck nicht wil laten scriven und hadde ymand eyn getuchnisse by den scheppen, dat in der scheppen boeke nicht stunde gescriven, und wenne de sceppe sulken getuchnisse deyth, so is men em plichtich eyn orkunde to geven.
4. ||I||tem wer sik den scheppen bewiset hefft mit doedslage, leemeden, wunden, bloet edder blauw etc. unde wenne de scheppen getuchniss darvan doen in gerichte, so is desulve persone en plichtich eyn orkunde geven. Entstunde aver van deme kleynen ungerichte eyn grottir ungerichte. Wenne dat van den scheppen <besehen unde> gutuget^{c)} wert in gerichte, so is he en plichtich ok eyn orkunde to geven, unde wenne desulve man de sake gefordert hefft mit rechte beth to eynen ende, so is he ok plichtich eyn orkunde to geven unde nicht meer. //
5. ||I||tem geven personen twe, dree edder moer eynen mann eyn erve upp de man, de dat erve entfenghet, is nicht meer denne eyn orkunde s[...]^{d)} den scheppen to gevende. Gyfft aver eyn man twen, dreen edder m[eer]^{e)} personen eyn erve upp, de dat erve entphaen, is eyn iglik van synen andeel schuldich den scheppen to geven eyn orkunde.

6. |||tem wor eyn man deme anderen schulde bekennet vor gerichte, de em gedeilet werden to betalende na des landes rechte up eynen nemeliken dach und des nicht leth scriven in der scheppen boeck, de is schuldich den scheppen to geven eyn orkunde. Wer ok eyne besettinge up bue[...]^{d)} vor gerichte, de sal van der ersten upbedinge eyn orkunde geven. Wen se aver van deme richter geweldiget wirt vor eyn pant und dat pant erst upbuth, so is he schuldich eyn orkunde togevende, und so he dat pant gefordert hefft beth to der ladinge edder beth to der vorkopinge, so is he plichtich dat doerde orkunde to geven und nicht mer.
7. ||W|enne ok eyn pand vor gerichte wert gesettet, de sal id holden gelike, also vorscreven steit, und sal dat fulforderen beth tom ende mit twen orkunden.
8. |||tem alle saken, de geendet werden vor gerichte, se syn gefordert mit getuge edder ane getuch, de eyde werden gedan edder vorgeve[n]^{d)}, so eyn man van deme anderen leddich unde loes darvan gedeilet wert, de man is schuldich eyn orkunde to geven und nicht meer^{f)}.

^{a)} *Nad nagłówek nota z okresu nowożytnego (prawdopodobnie z XVI w.): Anno 1442.*

^{b)} *Poniżej nota z okresu nowożytnego (prawdopodobnie z XVI w): Artikel bewilliget von den herrn Scheppen.*

^{c)} *Z lewej strony wyraz: /-ok-/.*

^{d)} *Brak dalszej części wyrazu z powodu wycięcia krawędzi.*

^{e)} *Wyraz zrekonstruowany.*

^{f)} *Dalej strona pusta. W górnej części s. 3 nagłówek: Scabinorum concordia. W górnej części s. 4 nagłówek: Scabinorum.*

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne:

Archiwum Państwowe w Gdańsku

APG, 300, D/80, 24,

APG, 300, 43/1b.

Źródła drukowane:

Curicke R., *Der Stadt Dantzig Historische Beschreibung, worinnen von dero Ursprung, Situation, Regierungs-Art., geführten Kriegen, Religions- und Kirchen-Wesen außführlich gehandelt wird*, Amsterdam–Dantzig 1687.

Das Alte Kulmische Recht mit einem Wörterbuche, hg. von C.K. Leman, Berlin 1838.

- Das Danziger Schöffebuch*, hg. von M. Töppen, Marienwerder 1878.
- Des Syndicus der Stadt Danzig Gottfried Lengnich Jus Publicum Civitatis Gedanensis*, hg. von O. Günther, Danzig 1900 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens, Bd. 1).
- Neitmann K., *Ein rätselhaftes Danziger Stadtbuch des 15. Jahrhunderts. Textedition mit Bemerkungen zur Entstehungsgeschichte*, „Beiträge zur Geschichte Westpreußens”, Nr. 19, 2004, s. 29–67.
- Scriptores rerum Prussicarum. Die Geschichtsquellen der preussischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft*, Bd. 4, hg. von T. Hirsch, M. Töppen, E. Strehlke, Leipzig 1870.
- Simson P., *Geschichte der Stadt Danzig, Bd. 4: Urkunden bis 1626*, Danzig 1918.
- Zielińska-Melkowska K., *Przywilej chełmiński 1233 i 1251*, red. Z. Zdrójkowski, przeł. W. Wróblewski, Toruń 1986 (Teksty Pomników Prawa Chełmińskiego w Przekładach Polskich, nr 1).

Opracowania:

- Günther O., *Danzigs Gerichtsverfassung zur Zeit der polnischen Oberherrschaft*, [w:] *Aus dem Danziger Rechtsleben. Festgabe zum 30. Deutschen Juristentage vom 12. Bis 14. September 1910 in Danzig*, hg. von G. Zander, O. Loening, Danzig 1910, s. 1–13.
- Kizik E., *Trzeci Ordynek. Z dziejów gdańskiej opozycji mieszczańskiej od drugiej połowy XVI do schyłku XVIII w.*, [w:] *Rządzcy i rządzeni. Władza a społeczeństwo Gdańska od średniowiecza po współczesność*. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Muzeum Historyczne Miasta Gdańska i Stowarzyszenie Rajcy Gdańscy w dniach 24 października 2014 r., 29–30 maja 2015 r., red. S. Bykowska, E. Kizik, P. Paluchowski, Gdańsk 2015 (Res Gedanenses. Studia i Materiały Muzeum Historycznego Miasta Gdańska, t. 9), s. 67–90.
- Kościelak S., *Rada Miejska – świecki zwierzchnik luterańskiego Kościoła w nowożytnym Gdańsku. Problem władzy duchownej w Kościele u schyłku średniowiecza i na początku epoki nowożytnej*, [w:] *Rządzcy i rządzeni. Władza a społeczeństwo Gdańska od średniowiecza po współczesność*. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Muzeum Historyczne Miasta Gdańska i Stowarzyszenie Rajcy Gdańscy w dniach 24 października 2014 r., 29–30 maja 2015 r., red. S. Bykowska, E. Kizik, P. Paluchowski, Gdańsk 2015 (Res Gedanenses. Studia i Materiały Muzeum Historycznego Miasta Gdańska, t. 9), s. 38–66.
- Maciejewski T., *Ostatnia reforma Sądu Wetowego Gdańska z 1761 r.*, [w:] *Miscellanea Iuridico-Historica Gedanensia. Księga pamiątkowa z okazji 35-lecia pracy naukowej prof. Edwina Rozenkranza*, red. R. Skeczowski, Koszalin 1987, s. 289–311.
- Maciejewski T., *Prawo sądowe w ustawodawstwie miasta Gdańska w XVIII wieku*, Wrocław 1984 (Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych. Seria monografii, nr 80).
- Maciejewski T., *Sądy handlowe Gdańska na przestrzeni dziejów (od XV wieku do 1939 roku)*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, t. 21, 2009, s. 365–378.

- Maciejewski T., *Sądy ławnicze miasta Gdańska na przestrzeni dziejów (XIV w. – 1939)*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, t. 24, 2010, s. 69–79.
- Maciejewski T., *Ustrój sądów gdańskich (do 1793 roku)*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, t. 1, 1997, s. 7–36.
- Weidemann H.-G., *Die Stadtverfassung und -verwaltung Danzigs im letzten Drittel der Ordensherrschaft (1400–1454)*, Rostock 1940.
- Węsierska-Biernatowa T., *Gdański Urząd Wetowy, „Archeion”*, t. 34, 1961, s. 105–122.
- Wolff A., *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 1, 1957, s. 155–184.
- Zdrenka J., *Die Anfänge des Rates und der Schöffenbank der Rechten Stadt Danzig nach kulmischem Rechte*, [w:] *Preußische Landesgeschichte. Festschrift für Bernhart Jähniq zum 60. Geburtstag*, hg. von U. Arnold, M. Glauert, J. Sarnowsky, Marburg 2001 (Einzelschriften der Historischen Kommission für ost- und westpreußische Landesforschung, Bd. 22), s. 253–265.
- Zdrenka J., *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342–1525*, Toruń 1992.
- Zdrenka J., *Początki rady i ławy Głównego Miasta Gdańska na prawie chełmińskim*, [w:] *Gdańsk średniowieczny w świetle najnowszych badań archeologicznych i historycznych*, red. H. Paner, Gdańsk 1998, s. 219–229.
- Zdrenka J., *Rats- und Gerichtspatriziat der Rechten Stadt Danzig*, T. 1: 1342–1525, Hamburg 1991 (Sonderschriften des vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreußen e.V., Nr. 63).
- Zdrenka J., *Urzednicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Biogramy*, Gdańsk 2008 (Fontes Commentationesque ad Res Gestas Gedani et Pomeraniae, t. 2).
- Zdrenka J., *Urzednicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Spisy*, Gdańsk 2008 (Fontes Commentationesque ad Res Gestas Gedani et Pomeraniae, t. 1).

O AUTORZE

Dr Marcin Grulkowski – adiunkt w Pracowni Historii Gdańska i Dziejów Morskich Polski w Instytucie Historii PAN, autor rozpraw poświęconych dziejom Gdańska i Prus. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół kancelarii i finansów miast hanzeatyckich w późnym średniowieczu, rynku renty w miastach hanzeatyckich, zagadnień źródłoznawczych oraz początków bankowości w Gdańsku. Jest autorem m.in. monografii przedstawiającej najstarsze księgi Głównego Miasta Gdańska (2015), edycji ksiąg kamlarskich z XIV–XV w. i ksiąg małoletnich Głównego Miasta Gdańska z XV w. (2017), a także współautorem edycji cyfrowej szesnastowiecznych ksiąg rachunkowych rodziny Loitzów (2021).